

Stanisław Majewski

Józef Krasuski – działalność naukowa i nauczycielska

Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 14, 15-19

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JÓZEF KRASUSKI – DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA I NAUCZYCIELSKA

Dr Józef Krasuski urodził się 28 maja 1933 roku we wsi Dębe na Podlasiu w dawnym województwie warszawskim, a obecnie mazowieckim, w rodzinie chłopskiej.

Edukację szkolną rozpoczął w trudnym okresie okupacji hitlerowskiej, w szkole powszechnej (w rodzinnej wsi), pracującej według okrojonego przez hitlerowskiego okupanta programu nauczania, nieobejmującego literatury polskiej, historii i geografii. Uczył się tych przedmiotów w domu pod kierunkiem starszego brata Stefana. Po ukończeniu pełnej Szkoły Podstawowej w Kosowie Lackim (już po II wojnie światowej), która stała się w okresie pierwszej reformy szkolnej placówką ośmioklasową, podjął naukę w Państwowym Liceum Pedagogicznym w Radzyminie, gdzie w roku 1952 uzyskał świadectwo dojrzałości. Pracę pedagogiczną rozpoczął w tym samym roku w Bursie Szkolnictwa Zawodowego w Podkowie Leśnej na stanowisku wychowawcy. Po likwidacji tej placówki był nauczycielem Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Ostrowi Mazowieckiej, pełniąc równocześnie funkcję kierownika internatu. Od listopada 1953 do czerwca 1955 roku odbywał zasadniczą służbę wojskową, a po jej zakończeniu rozpoczął studia wyższe w Państwowej Wyższej Szkole Pedagogicznej w Warszawie. Po roku studiów, na skutek likwidacji PWSP, przeniósł się na Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego.

Okres studiów wywarł zasadniczy wpływ na osobowość, zainteresowania badawcze oraz poglądy pedagogiczne J. Krasuskiego. Był bowiem słuchaczem wykładów najwybitniejszych polskich pedagogów i filozofów, dzisiaj uważanych słusznie za klasyków tych dziedzin wiedzy i twórców samodzielnych obecnie subdyscyplin pedagogiki. Należał do grona uczniów Bogdana Suchodolskiego, który

proceedził wówczas seminarium filozoficzno-pedagogiczne, formujące osobowość przyszłego absolwenta studiów pedagogicznych. Pedagogikę specjalną studiował pod kierunkiem Marii Grzegorzewskiej, a społeczną u Ryszarda Wroczyńskiego. Słuchał też wykładów twórcy polskiej pedagogiki porównawczej Bogdana Nawroczyńskiego. Dydaktyki uczył się u Wincentego Okonia i Czesława Kupisiewicza.

Ogromny wpływ na osobowość Józefa Krasuskiego wywarły wykłady z dziejów filozofii prowadzone przez Władysława Tatarkiewicza oraz Jana Legowicza. Stanowiły one wówczas jedną z podstawowych dyscyplin naukowych na studiach pedagogicznych.

Zainteresowania naukowe J. Krasuskiego skoncentrowały się ostatecznie na historii wychowania pod wpływem zajęć uniwersyteckich prowadzonych przez najwybitniejszych wówczas specjalistów tej dziedziny: Łukasza Kurdybachę i jego ucznia Tadeusza Mizię oraz Michała Szulkina. Podobnie jak historia filozofii również historia wychowania zajmowała wówczas poczesne miejsce wśród innych dyscyplin naukowych na studiach pedagogicznych. Pod kierunkiem Ł. Kurdybачy napisał pracę magisterską zatytułowaną *Zagadnienia oświatowe w prasie Piotra Śwйтkowskiego*, którą obronił w lipcu 1961 roku.

Od września roku szkolnego 1961/62 podjął drugą już w swym życiu pracę pedagogiczną w Studium Nauczycielskim i Szkole Ćwiczeń w Radomiu. Zachęcony przez swego mistrza prof. Ł. Kurdybachę, w 1966 roku rozpoczął studia doktoranckie pod jego kierunkiem. Był to początek pracy naukowej J. Krasuskiego.

Zadebiutował rozprawą naukową będącą poszerzoną wersją pracy magisterskiej pt. *Zagadnienia oświatowe w prasie Piotra Śwйтkowskiego*, opublikowaną w 1964 roku w „Rozprawach z Dziejów Oświaty” (tom 7), najważniejszym czasopiśmie historyczno-oświatowym utworzonym w Pracowni Dziejów Oświaty Polskiej Akademii Nauk, kierowanej przez Ł. Kurdybachę.

Na studiach doktoranckich podjął niezbadany dotychczas problem tajnego szkolnictwa polskiego w okresie okupacji hitlerowskiej. Po kilku pierwszych latach od zakończenia II wojny światowej, kiedy to ukazało się parę artykułów naukowych na temat tajnego nauczania – zjawiska niespotykanego w innych okupowanych krajach europejskich – nastąpiła w latach pięćdziesiątych zmowa milczenia wokół tego faktu historycznego. Ukazało się zaledwie kilka prac wspomnieniowych.

J. Krasuski wykonał ogromną pracę naukową, dokonując kwerendy w archiwach centralnych i terenowych (głównie Archiwum Akt Nowych i Archiwum Zarządu Głównego ZNP w Warszawie), a także w wielu placówkach terenowych. Zgromadził pokaźny zasób źródeł archiwalnych zarówno polskich, jak i niemieckich, także wspomnień uczestników tajnego nauczania. Opracował rozprawę doktorską na temat *Tajne szkolnictwo elementarne i średnie w okresie okupacji hitler-*

rowskiej w Polsce, którą obronił w czerwcu 1970 roku na Uniwersytecie Warszawskim.

Od września 1969 roku powrócił do pracy w Studium Nauczycielskim w Radomiu, ale w roku następnym przeszedł do Instytutu Historii PAN w Warszawie. Pogarszający się stan zdrowia oraz trudności z ciągłymi dojazdami do Warszawy zmusiły go do stosunkowo szybkiej zmiany miejsca pracy. Od października 1971 roku rozpoczął pracę w najmłodszej wówczas uczelni humanistycznej województwa kieleckiego, a mianowicie w Wyższej Szkole Nauczycielskiej, przekształconej w 1973 roku w Wyższą Szkołę Pedagogiczną. Z uczelnią tą związał całe swoje dalsze życie zawodowe i naukowe.

Wspomniana praca doktorska J. Krasuskiego ukazała się drukiem pt. *Tajne szkolnictwo polskie w okresie okupacji hitlerowskiej 1939–1945* nakładem Państwowego Wydawnictwa Naukowego w 1971 roku, stając się swoistym fenomenem w powojennej literaturze historyczno-oświatowej. Już recenzje tej pracy, napisane przez 11 specjalistów, świadczyły o dużym zainteresowaniu omawianą problematyką w świecie pedagogów, historyków i organizatorów tajnego nauczania. We wprowadzeniu do książki Ł. Kurdybacha napisał znamienne słowa:

Praca Krasuskiego ma zapewnione trwałe miejsce w naszym dorobku naukowym poświęconym czasom okupacji. Jest niewątpliwie poważnym osiągnięciem naukowym prostującym wiele mylnych opinii, krzywdzących sądów i wypełniającym sporo luk w naszej dotychczasowej wiedzy. Ustalone przez nią fakty i oceny mogą ulec pewnym korektom, gdy wyjdą z ukrycia nowe, niedostępne dotychczas źródła i pozwolą rzucić świeży snop światła na bohaterską postawę nauczycieli, młodzieży, rodziców.

Można stwierdzić, że Ł. Kurdybacha nie pomylił się, gdyż praca J. Krasuskiego szybko nabrała rozgłosu, stała się przedmiotem licznych recenzji i wielu często kontrowersyjnych uwag. Krytyczne uwagi dotyczyły głównie zasięgu tajnego nauczania. Liczby podawane przez J. Krasuskiego w książce budziły niedosyt, głównie u działaczy tajnego nauczania, którzy pragnęli uczynić z niego ruch bardziej masowy, niż był nim w rzeczywistości.

J. Krasuski w 1977 roku opublikował drugie wydanie pracy, rozszerzonej o problematykę tajnego szkolnictwa wyższego. Również ta publikacja wzbudziła duże zainteresowanie i szybko zniknęła z półek księgarskich.

W 1978 roku redaktor naczelny „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” prof. Ryszard Wroczyński zainspirował ogólnopolską dyskusję naukową nad stanem badań tajnej oświaty w Polsce w latach II wojny światowej i nad książką Józefa Krasuskiego. Plon dyskusji opublikowano w 4. numerze wymienionego czasopisma, a wzięli w niej udział między innymi Jan Hulewicz, Franciszek Januszek, Przemysław Stryjecki, Kamilla Mrozowska, Adam Massalski, Wojciech Pokora,

Tomasz Szczechura, Józef Miąso, Kazimierz Kubik, Ryszard Terlecki, Jan Draus, Wanda Garbowska, Eugenia Podgórska. Mimo szeregu uwag i postulatów badawczych pod adresem J. Krasuskiego ogólna opinia była jednoznaczna. Uznano, że Jego dzieło stanowi ważny wkład do nauki polskiej.

Swoje osiągnięcia badawcze zawarł J. Krasuski w opracowaniu *Szkolnictwo i oświata w Polsce w latach 1939–1945* oraz w części II kilkakrotnie wydawanego podręcznika *Historia wychowania. Wiek XX* pod red. J. Miąsy.

Oprócz tajnego nauczania w kręgu zainteresowań badawczych J. Krasuskiego znalazły się problemy polskiej myśli pedagogicznej okresu II Rzeczypospolitej oraz recepcji nowego wychowania na gruncie polskim, czemu poświęcił kilka cennych rozpraw naukowych.

W ostatnich latach J. Krasuski zajął się działalnością oświatową ruchu ludowego w okresie okupacji i pierwszych latach powojennych, co zaowocowało wydaniem kolejnej książki *Ruch ludowy wobec szkolnictwa i oświaty wiejskiej w Polsce w latach 1939–1949*, którą przedstawił jako rozprawę habilitacyjną.

W sumie dorobek naukowy J. Krasuskiego obejmuje blisko 100 różnych prac zwartych, artykułów i rozpraw, recenzji, w tym 11 recenzji prac historyków oświaty i wychowania.

Doktor J. Krasuski, pracując w kieleckiej uczelni w zasadzie od początku jej istnienia, był głównym organizatorem Zakładu Historii Wychowania i animatorem badań naukowych w środowisku kieleckim. Nawiązywał w tym zakresie współpracę z innymi ośrodkami naukowymi w kraju, głównie Krakowa i Lublina. Szczególnie godna podkreślenia jest współpraca z prof. Zygmuntem Rutą z Akademii Pedagogicznej w Krakowie i prof. Ryszardem Kuchą z Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, którzy podejmowali w Kielcach badania naukowe, udostępniając także łamy czasopism akademickich autorom kieleckim.

Należy przypomnieć, że J. Krasuski był współorganizatorem trzech sesji naukowych poświęconych nauczaniu historii wychowania w szkołach wyższych, osiągnięciom szkolnictwa i oświaty Kielecczyny w 40-lecie PRL, a ostatnio – dorobkowi historii wychowania w XX wieku. Ta ostatnia sesja zorganizowana w 1997 roku zgromadziła ponad 100 czołowych polskich historyków wychowania, reprezentujących wszystkie ważniejsze ośrodki naukowe w kraju. Plon sesji został opublikowany w obszernym tomie *Historia wychowania w XX wieku. Dorobek i perspektywy* (1998) zredagowanym przez J. Krasuskiego, T. Gumułę i S. Majewskiego.

J. Krasuski dał się poznać jako utalentowany nauczyciel akademicki. Posiada szeroką wiedzę, którą umiejętnie przekazywał wielu pokoleniom studentów. Wykorzystał ją w opracowaniu dwóch syntetycznych podręczników historii wychowania wydanych w 1985 i 1989 roku. Ważnym osiągnięciem w jego dorobku dy-

daktycznym i naukowym jest wypromowanie ponad 500 magistrów pedagogiki różnych specjalności. Kilkanaście fragmentów prac magisterskich, pisanych pod jego kierunkiem, zostało wydanych drukiem. Były też nagrodzone na konkursach ogólnopolskich i regionalnych.

Przez cały okres swej pracy dr J. Krasuski pełnił wiele odpowiedzialnych funkcji w kieleckiej WSP. W latach 1974–1978 oraz 1981–1987 był prodziekanem Wydziału Pedagogicznego. Od 1994 roku przez dwie trzyletnie kadencje pełnił funkcję dyrektora Instytutu Pedagogiki i Psychologii na Wydziale Pedagogicznym WSP w Kielcach. Za pracę naukową, dydaktyczną i organizacyjną w latach 1972, 1978, 1981, 1985 otrzymał indywidualne nagrody Ministra Oświaty i Wychowania oraz kilkanaście nagród Rektora WSP w Kielcach.

Jest cenionym w kraju historykiem oświaty i wychowania, znanym we wszystkich środowiskach naukowych i zapraszany na liczne konferencje i sympozja naukowe. Wnosił zawsze swój twórczy wkład w ich dorobek.

Od 1981 roku jest członkiem Rady Redakcyjnej kwartalnika „Przegląd Historyczno-Oświatowy”.

W październiku 2000 roku przeszedł na zasłużoną emeryturę, ale nadal bierze czynny udział w ruchu naukowym regionu i kraju.

opracował Stanisław Majewski